

ERZURUM YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDEKİ BEYLİKLER DEVRİ CİLT ÖRNEKLERİ

SAMPLES OF PRINCIPALITIES BOOKBINDINGS IN ERZURUM MANUSCRIPT LIBRARY

Yasin ÇAKMAK

Dr. Öğr. Üyesi., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi,
Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
Asst. Prof. Dr., Mimar Sinan Fine Arts University, Faculty of Fine Arts, Department of Traditional
Turkish Art

yasin.cakmak@msgsu.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7902-0829>

Atıf/Citation

Çakmak, Y. (2021). "Erzurum Yazma Eser Kütüphanesindeki Beylikler Devri Cilt Örnekleri". *Sanat Dergisi*, (38), 52-80.

Araştırma Makalesi/Research Article

Doi: <http://doi.org/10.47571/ataunigsfd.888169>

Öz

Beylikler Devri sanatı; Anadolu coğrafyasında farklı yönetimlerin ortaya koymuş oldukları eserlerle zenginleşen bir dönem olarak karşımıza çıkar. Bu çeşitlilik mimari ve diğer plastik sahalarda ön plana çıksa da kitap sanatları açısından değerlendirdiğimizde bir bütünlükten söz edebiliriz. İran üzerinden Anadolu'ya gelen Selçuklu mücellitleri kültür ve sanat birikimlerini bu bölgede kesintisiz olarak sürdürmüş ve Beylikler Devri'nde de aynı karakterde eserlerin üretilmesinde etkin rol oynamıştır. Geometrik, örgü (geçme) ve rûmî motifleriyle ciltler tezyin edilirken mücellit imzaları ve dua ibarelerinin yer aldığı mühürler de dekoratif bir öge olarak kullanılmıştır. Anadolu Selçuklularından sonra ekseriyetle Karamanoğulları Beyliği ve Memlûklerin çatısı altında devam eden Türk cilt sanatı, XIV. ve XV. yüzyıllarda bitkisel ağırlıklı süslenmeye başlanmış ve İslâm

Abstract

Art of the Age of Principalities; it appears as a period enriched by the works produced by different administrations in the Anatolian geography. Although this diversity comes to the fore in architecture and other plastic fields, we can talk about a unity when we evaluate it in terms of book arts. Seljuk bookbinders who came to Anatolia via Iran continued their cultural and artistic accumulation in this region without interruption and played an active role in the production of works of the same character during the Principalities Period. While the bindings were adorned with geometric, knitting (interlacing) and rumi motifs, seals with bookbinder signatures and prayer phrases were also used as a decorative element. Turkish bookbinding art, which continued mostly under the roof of the Karamanid Principality and the Mamluks after the Anatolian Seljuks, began to be ornamented with floral in the 14th and 15th

coğrafyasındaki diğer yönetimlerin getirdiği yeniliklerle de zenginleşerek akabinde Osmanlılara intikal etmiştir. Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki 1173 adet eserden 11 adet Arapça muhtevaya sahip yazma eser ciltlerinin Beylikler Dönemine ait olduğu tespit edilmiştir. Cilt sanatı araştırmalarında bu döneme ait örneklerin az bulunması, yapılan literatür taramalarından az sayıda kaynağa ulaşılması ve kütüphanede bugüne kadar ciltlerle ilgili herhangi bir akademik çalışmanın da yapılmamış olması araştırmalarımızı bu yöne sevk etmiştir. Kütüphanedeki yazma eserlerin ciltleri incelendikten sonra desen, teknik ve kompozisyon açısından değerlendirilerek çizimleri yapılmış ve diğer müze ve kütüphanelerdeki örneklerle de karşılaştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türk Cilt Sanatı, Beylikler, Anadolu Selçuklu, Tezyinat, Erzurum.

centuries and was enriched with the innovations brought by other administrations in the Islamic geography and then transferred to the Ottomans. It has been determined that 11 manuscript bindings with Arabic content from 1173 works in Erzurum Manuscript Library belong to the Principalities Period. The scarcity of examples from this period in bookbinding research, the limited number of sources available from literature reviews, and the fact that no academic study on bookbinding has been carried out in the library until now has prompted our research in this direction. After examining the bindings of the manuscripts in the library, they were evaluated in terms of pattern, technique and composition, and their drawings were made and compared with the examples in other museums and libraries.

Key words: Turkish Bookbinding Art, Principalities, Anatolian Seljuk, Ornamentation, Erzurum.

Structured Abstract

Purpose of the Study: Many branches of our classical arts are enriched by academic research and the values belonging to our civilization are brought to light and progress in the light of scientific studies. Although this situation is pleasing, Turkish bookbinding researches are untouched compared to other branches of the Turkish art. Apart from a few studies in this field, there are not enough resources. In addition, there is often information about the bookbindings of the 16th century or later in the sources, the information about the Seljuk and Principalities periods is not satisfactory and there are some confusions in the terminological definitions. In order to fill the gap in this field and to contribute to the studies to be done, the Erzurum Manuscript Library was examined and it was determined that 11 bookbindings out of 1173 works belong to the Principalities Period.

Problem of the Study: One of the main problems encountered in Turkish bookbinding research is that the history of the book and its binding belong to different periods. Since the most exposed part of a book to external factors is its leather, it is easily damaged over time. This situation necessitates removing the original bookbinding of the book and replacing it with another bookbinding and naturally the decoration of the binding differs from the decoration style in the book's copy date. Therefore, we would like to underline that it is difficult to date the bookbindings with precision. However, determining the period by taking the decoration of the binding as a reference leads us to a more accurate result. This problem was also encountered in our research. It is highly probable that the bookbindings in the catalogue with inventory numbers 544 and 760 do not belong to the same period as the manuscript to which they are attached and that these

bindings were removed from the original book and attached to these works later on. The manuscripts with inventory numbers 421, 769 and 1078 did not have a date record and were included in the catalog based on the decoration features on their bindings. The dates of the bookbindings with inventory numbers 140, 149 (left cover), 196, 513, 661 and 815 coincide with the copy date of the book.

Method of the Study: In the introduction part of the study, a brief information about Turkish bookbinding art is given and the literature review related to the subject is mentioned in the footnote. Then, the history of the library is explained under a different title. In the catalog section, firstly, the imprint information of the manuscript is given, and then the physical feature of its binding is explained. In the ornamental features, it was started from the shemse, pendant and corner pieces if any and then the borders and fillets were introduced. After the theoretical definitions, the visual of the bookbinding and its original drawing were added to under it. After continuing in this order 11 bookbindings were categorized in detail under the heading of evaluation and the decoration elements of the bookbindings were evaluated in terms of technique and composition and compared with the examples in other museums and libraries.

Findings of the Study: The decoration features of the 11 bindings covered in the study are closely similar to the bookbinding style of the Mamluk and Karamanid Principality. It has been observed that the Anatolian Seljuk binding style is adhered to in pendant, corner pieces, borders and fillets typologies. The bindings were decorated with the use of mold printing and various hand tools and the leather colors were created from brown and its tones which were frequently used in medieval Islamic bindings. Their ornaments are made of geometric weaves and rumi motifs and besides being cold printed, they are also partially decorated with gold.

Result of the Study: Anatolian Seljuk bookbinders influenced the Karamanid Principality, Ilkhanid and Mamluk artisans and in time valuable works of art were created with additional techniques. In the 14th and 15th centuries, there was a transition from embellishing the geometric to floral motifs and the design schemes were constructed in a geometric infrastructure. Erzurum Manuscript Library contains works belonging to every period of bookbinding art. On-site examinations were made for the binding samples of the Principalities Period which are the subject of our study and 11 bookbindings were identified from 1173 works. In the Turkish bookbinding studies, the compositions before the classical period the technique of applying the motifs on the bindings and the chronological progression of the shemse forms were taken into consideration. In addition, the few samples of this period were brought to light and it was tried to contribute to the academic studies to be done.

Giriş

Tarihte birçok malzeme üzerine yazılan bilgiler farklı usullerde muhafaza edilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır. Parşömenin katlanıp forma (kodeks) oluşturulmasıyla bugünkü kitap biçiminin ilk örneği ortaya çıkmış (Öcal, 1971: 70) ve akabinde yeni bulunan tekniklerle de geliştirilmiştir.

Kâğıdın bulunmasıyla ahşap iskeletli ciltler yerine mukavva kullanılmış ve üzerleri deri ile kaplanarak farklı şekillerde bezenmiştir (Pedersen, 2013: 113). İslâm dünyasında ilime verilen kıymet neticesinde yazı ve yazıya ait unsurlar özenle hazırlanmış ciltleri de bir o kadar sanatlı yapılmaya çalışılmıştır. Fetihler sayesinde tanışılan yeni toplumlara Kur'an-ı Kerim'in öğretilmesi için müstensihler çokça nüsha yazmış ve mücellitler de ciltleyerek korunmasını sağlamışlardır. Abbasiler zamanında başlayan bilimsel çalışmalara paralel olarak geometrik desenler her türlü malzeme üzerinde uygulanmış (Mülayim, 1982: 15) ve yaklaşık üç asırlık zaman dilimindeki İslâm sanatı tezyinatının ana karakteri olmuştur.

Selçukluların XI. yüzyılda Anadolu'ya gelmesiyle İran ve Arap coğrafyasında üretmiş oldukları Orta Asya menşeli sanat üslubu bölgede ağırlığını hissettirmiştir. Anadolu Selçuklu ciltlerinde geometrik yıldız ağları ve geometrik geçmeler sıklıkla tercih edilen bezeme unsuru olmuştur. Muhtelif el aletleri veya kalıpla uygulanan bu desenler cildin tamamını kaplayarak tam zeminli yapıldıkları gibi şemse içlerinde de kullanılmıştır. Mimari yapıların iç veya dış cephelerinde görülen farklı kol sayılarına ait yıldız kompozisyonları kitap ölçüsünün belli standartlarda olmasından dolayı ciltlerde uygulanamamış ve ekseriyetle altı, sekiz, on ve on iki kollu yıldızlarla iktifa edilmiştir. Mühr-i Süleyman, dairevî şemse formları, örgülü salbekler, kakma altının kullanılması, kap içlerinin rûmî ya da bitkisel bezenmeleri, mücellit imzaları ve kapların birbirinden farklı tezyin edilmesi Selçuklu Dönemi ciltlerinin başlıca özelliklerindedir. Anadolu Selçuklularından sonra bu üslup ve kompozisyon bütünlüğü Beylikler Dönemi'nde Karamanoğulları Beyliği ile Memlûk Devleti'nin himayesinde ilerleme kaydetmiştir (1).

XIII. yüzyılın ikinci yarısından sonra geometrik bezemelere bitkisel motifler de eklenmiş ve XIV ile XV. yüzyıllarda ise daha da ön plana çıkarak geometrik bezemeleri ikinci planda bırakmıştır. Her ne kadar nebatî desenler ön planda gözükse de aslında geometrik kurgunun üzerine temellendirilmiştir. Memlûklerin diğer Müslüman devletlerle kurdukları çeşitli irtibatlar neticesinde birçok farklı bezeme unsurlarının da sanatlarına eklenmesine vesile olmuş ve böylelikle de seçkin örnekler vücuda getirilmiştir. Karamanoğulları Beyliği ise Memlûklere nazaran Anadolu Selçuklu cilt üslubunda eserlerini üretmiş ve Osmanlı'ya geçişte de önemli bir rol oynamıştır (Arıtan, 2008: 131).

Osmanlı cilt üslubunun kendine has ilk örneklerini Fatih devrinde görmek mümkündür (Binark, 1965: 990). İstanbul'un fethinden sonra farklı coğrafyalardan getirilen sanatkarlar vesilesiyle kıymetli birçok sanat eseri ortaya çıkmış ve cilt sanatına yeni malzeme ve teknikler de dâhil olmuştur. Fatih devrinin mühim sanatkarı Baba Nakkaş'ın stilize ettiği çiçek desenleri kitap sanatlarına damgasını vurarak tezhip ve cilt sanatında çokça kullanılmıştır (Çağman, 1991: 369). Ciltler üzerine muhtelif el aleti ya da kalıp baskı ile tatbik edilen çiçek motifleri soğuk bırakılmalarının yanında altınla da

bezenmiştir. XVI. yüzyılda ise Türk cilt sanatı klasik devrini yaşayarak birbirinden sanatlı eserleri vücuda getirmiş ve tüm İslâm coğrafyasındaki eserler arasında ayrı bir estetiğe sahip olmuştur.

Araştırmamıza konu olan Beylikler Devri'ne ait cilt örnekleri için Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi seçilmiş ve yerinde incelemelerde bulunularak 1173 adet eser arasında tespit edilen on bir adet cildin görselleri ve künye tanımlamaları yapılmış ve ardından aslına uygun çizimleri verilerek tezyinatları anlaşılır hale getirilmeye çalışılmıştır. Değerlendirme bölümünde katalogdaki ciltler evsafı bir şekilde tasniflenmiş ve basılı yayınlar taranarak benzer örnekleri ile karşılaştırılması yapılmıştır. Türk cilt sanatı araştırmalarında geometrik tezyinatlı ciltler ile cildin klasiği sayılan XVI. yüzyıl örnekleri arasındaki geçişin nasıl olduğu, motiflerin ciltler üzerine hangi teknikte uygulandıkları ve hangi tasarım şemaları üzerine kurgulandıkları gibi sorulara cevap bulabilmek adına bu örneklerin mevcudiyeti önem arz etmektedir.

1. Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi'nin Tarihi

Tarihteki ilk ismi Theodosiopolis olan şehrin XI. yüzyılda Türk hâkimiyetiyle tanışmasından sonra Siirt'teki Erzen beldesiyle karıştırılmaması için Erzenü'r-Rûm, Erzi Rûm ve Arz-ı Rûm şeklinde isimlendirilmiş, akabinde ise Erzurum olarak telaffuz edilmiştir (Küçük, 1995: 321). Saltuklu Beyliği zamanında Türkleşmeye başlayan Erzurum vilâyeti, Osmanlılar zamanında Doğu'ya yapılan seferler açısından karargâh vazifesi görmüş ve Ruslara karşı verilen mücadelelerde de mühim bir rol oynamıştır. Selçuklular döneminde şehirde birçok medrese inşa edilerek ilmî faaliyetler hız kazanmış (Acar, 2007: 356) ve devrin hükümdarları tarafından yaptırılan kütüphanelerle birlikte kitap sayısı çoğalmıştır. Kervan yolları üzerinde yer almasından dolayı önemli bir konuma yükselen Erzurum, ilim ve kültür merkezi haline gelmiştir. Kanuni Sultan Süleyman zamanında gerçekleştirilen önemli yatırımlar neticesinde kurulan zaviyelerle birlikte medrese ve cami kütüphaneleri de açılmış ve nüfusun kültür seviyesi artmıştır (Kılıç ve Yılmaz, 2018: 709).

Osmanlı zamanında şehir hayatı sıklıkla vakıf eserlerinin çevresinde teşkilatlanmıştır. XVIII. yüzyılda Şeyhler ailesinin de Erzurum'da inşa ettirdikleri vakıf eserleriyle kente önemli katkıları olmuştur (Kurtoğlu, 2019: 184). Şehrin kayıtlarda geçen en eski kütüphanesi 1737 senesinde Habib Efendi'nin torunları tarafından yaptırılan Habib Efendi Kütüphanesi'dir (Kılıç ve Yılmaz, 2018: 710). Bugünkü Yazma Eser Kütüphanesi'nin bulunduğu Şeyhler Hamamı da Habib Efendi tarafından Şeyhler Camisi'ne vakıf olarak yaptırılmıştır. Klasik Osmanlı hamam planına sahip olan yapı, 2013 senesinde Erzurum Valiliği İl Özel İdaresi tarafından tamamlanan restorasyonla birlikte kütüphaneye tahsis edilmiş ve 2016 senesinde hizmete açılmıştır (Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi-Tarihçe, Erişim Tarihi: 03.01.2021). Kütüphaneye Erzurum İl Halk Kütüphanesi başta olmak üzere şehir içindeki ve dışındaki kütüphanelerden gelen kitapların yanında şahıs bağışlarıyla da birlikte 1173 adet yazma eseri barındırmaktadır.

Görsel 1. Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi, 2021

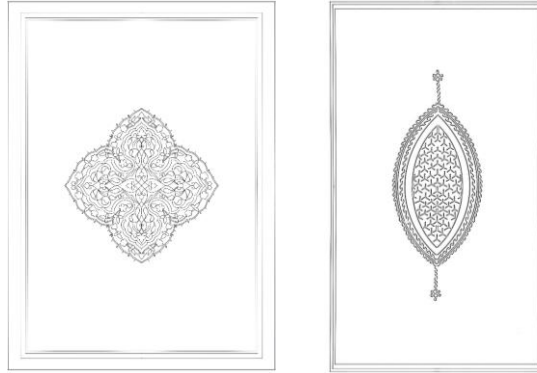
2. Katalog

Kütüphanedeki ilk örnek 140 envanter numaralı *el-Kevâkibü'd-Derârî fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî* adlı eserdir. Müellifi Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Alî el-Kirmânî olup müstensih kaydı bulunmamaktadır. Dili Arapça olan yazma, nesih hattı ile kaleme alınmış ve istinsah yılı 846/1442-1443 senesine tarihlendirilmiştir. Ölçüleri ise 17,5 cm x 26 cm'dir. Eserin cildi sağ ve sol kaptan oluşmakta ve mıklepsiz olup deri rengi koyu kahvedir (Bkz. Görsel 2 ve 3). Sağ ve sol kaptaki tezyinat birbirinden farklı yapılmıştır. Gördüğü tamirattan dolayı sırt kısmı ve kenarlarına koyu kahverengi deri eklenmiştir. Sağ kaptaki şemse; oval biçime yakın olup dendanlı yapılmıştır. Aynı form şemsenin içine de uygulanmış ve içteki kısmın dendan yerleri içe kıvrımlı bir şekilde yapılmıştır. İç kısımdaki formun tezyinatı $\frac{1}{4}$ simetrideki rûmî deseninden oluşurken dıştaki formun içi de $\frac{1}{4}$ simetride tasarlanmış ve çiçek motifleriyle bezenmiştir (Bkz. Çizim 1). Desenlerin sağ ve sol kontürleri altınla çekilmiş ve şemse dendanlarının keşişim yerlerine ufak münhaniler, tepe noktalarına ise ince ve kısa düz çizgiler eklenmiştir. Kabın etrafındaki kartuş paftaların içleri geometrik örgünün ardışık tekrarlanmasıyla meydana getirilmiştir. Kartuş paftaların kenarları ile cildin iç kısmına da altınla 'S' zencerek uygulanmıştır. Sol kap şemsesi ise beyzî formda olup tezyinatı tasarlanan geometrik örgünün farklı simetride tekrarlanmasıyla oluşturulmuştur (Bkz. Çizim 2). Şemse etrafına birer sıra ince ve kalın soğuk çizgiler çekilip 'S' zencerek eklenmiş ve etrafına da küçük altın noktalar ilave edilmiştir.

Görsel 2. 140 envanter numaralı el-Kevâkibü'd-Derârî fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî'nin sağ kabı, 1442-1443, 17.5 x 26cm (Solda)

Görsel 3. 140 envanter numaralı el-Kevâkibü'd-Derârî fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî'nin sol kabı, 1442-1443, 17.5 x 26cm (Sağda)

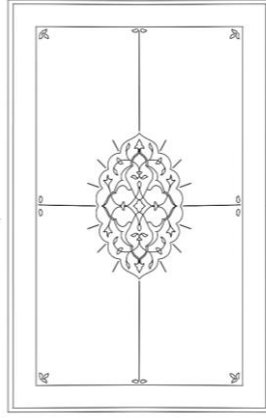
Çizim 1. 140 envanter numaralı el-Kevâkibü'd-Derârî fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî'nin sağ kap şeması (Solda)

Çizim 2. 140 envanter numaralı el-Kevâkibü'd-Derârî fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî'nin sol kap şeması (Sağda)

Kütüphanedeki ikinci örnek 513 envanter numaralı *Mev'ize* adlı eserdir. Dili Arapça olan yazma ta'lik hattı ile kaleme alınmış ve istinsah yılı 854/1449-1450 senesine tarihlendirilmiştir. Kayıtlarda kitabın müellif ve müstensih adlarına rastlanılmamıştır. Ölçüleri ise 12,5 cm x 16,5 cm'dir. Eserin cildi sağ kap, sol kap ve mıklepten oluşmakta olup deri rengi koyu kahvedir (Bkz. Görsel 4). Cildin tezyinatı aynı karakterdedir. Şemsesi beyzî ve dilimli formda olup tezyinatı ¼ simetrideki rûmî motifinden oluşmaktadır (Bkz. Çizim 3). Şemsenin alt-üst ve sağ-sol kısımlarına çizgi demiriyle tek çizgi çekilerek cetvele kadar uzatılmıştır. Cildin çevresine de aralıklı olacak şekilde tek sıra çizgi çekilerek cetvelleri oluşturulmuştur.

Görsel 4. 513 envanter numaralı Mev'ize'nin cildi, 1449-1450, 12,5 x 16,5cm

Çizim 3. 513 envanter numaralı Mev'ize'nin cilt şeması

Kütüphanedeki üçüncü örnek 196 envanter numaralı *el-Misbâh* adlı eserdir. Müellifi Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Alî es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî el-Hanefî olup müstensih kaydı bulunmamaktadır. Dili Arapça olan yazma ta'lik hattı ile kaleme alınmış ve istinsah yılı 868/1463-1464 senesine tarihlendirilmiştir. Ölçüleri ise 16,5 cm x 25 cm'dir. Eserin cildi sağ ve sol kaptan oluşmakta olup deri rengi kahvedir (Bkz. Görsel 5). Şemsesi daire formundadır ve 1/8 simetride tasarlanmıştır. Tezyinatı tepelik biçimindeki rûmî motiflerinin ardışık tekrarlanmasıyla meydana getirilmiş ve soğuk bırakılmıştır (Bkz. Çizim 4). Köşebendi bulunmayan cildin cetvel kısımları soğuk çizgilerle geçilerek oluşturulmuş ve ara kısma 'S' zencerek uygulanmıştır.

Görsel 5. 196 envanter numaralı el-Misbâh'ın cildi, 1463-1464, 16.5 x 25cm

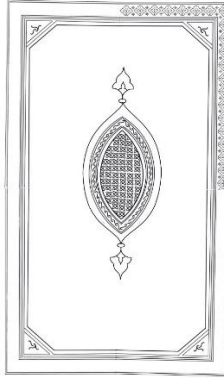
Çizim 4. 196 Envanter numaralı el-Misbâh'ın cilt şeması

Kütüphanedeki dördüncü örnek 815 envanter numaralı *en-Nukûd ve 'r-rudûd fi 'l-uşûl* adlı eserdir. Müellifi Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Alî el-Kirmânî olup müstensih kaydı bulunmamaktadır. Dili Arapça olan yazma nesih hattı ile kaleme alınmış ve istinsah yılı 879/1474-1475 senesine tarihlendirilmiştir. Ölçüleri ise 18 cm x 27 cm'dir. Eserin cildi sağ kap, sol kap ve mıklepten oluşmakta, deri rengi ise koyu kahvedir (Bkz. Görsel 6). Cildin tezyinatı aynı karakterdedir. Şemsesi beyzî formda olup tezyinatı birbirine çapraz yönde geçen geometrik örgülerden oluşmakta ve sağlı-sollu ile altlı-üstlü dizilerek şemse zemini kaplanmıştır (Bkz. Çizim 5). Düğümlerin birbirine bağlandığı yerlerde yer alan simetrik yarım daire formları altınla süslenmiş, aralarda birer sıra soğuk bırakılmak üzere ardışık birbirleri takip ettirilmiştir. Şemse etrafını altınla ince 'S' zencerek çevrelemekte olup sağ ve sol kısımlarına ise soğuk çizgiler ve ince altın çizgiler çekilmiştir. Şemsenin dışındaki kontüre eşit mesafelerde beşer sıra küçük münhaniler ilave edilmiştir. Salbek kısmı palmet formundan oluşmakta ve altınla yazma tekniğinde uygulanmıştır. Köşebentleri çizgi demiriyle 45 derecelik aç

oluşturacak şekilde çekilmiş ve içlerine altınla münhaniler yapılmıştır. Zencerekleri ise tasarlanan birim elemanın ardışık vurulmasıyla oluşturularak soğuk bırakılmış ve her iki yanına çekilen çizgilerle birlikte cetvelleri oluşturulmuştur.

Görsel 6. 815 Envanter numaralı en-Nukûd ve'r-rudûd fi'l-uşûl'un cildi, 1474-1475, 18 x 27cm

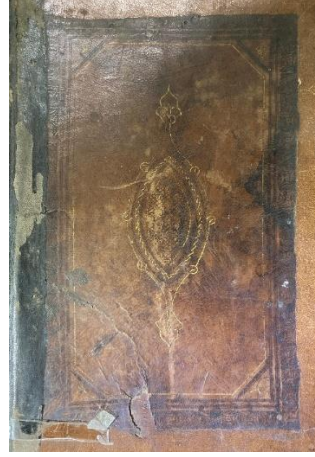
Çizim 5. 815 envanter numaralı en-Nukûd ve'r-rudûd fi'l-uşûl'un cilt şeması

Kütüphanedeki beşinci örnek 149 envanter numaralı *es-Sirâcü'l-vehhâc fi şerhi'l-Minhâc* adlı eserdir. Müellifi Ebû Bekr b. Alî b. Muhammed el-Haddâd olup müstensih kaydı bulunmamaktadır. Dili Arapça olan yazma, nesih hattı ile kaleme alınmış ve istinsah yılı 888/1482-1483 senesine tarihlendirilmiştir. Ölçüleri ise 18 cm x 27 cm'dir. Eserin cildi sağ ve sol kaptan oluşmakta, deri renkleri de koyu kahve tonlarındadır (Bkz. Görsel 7 ve 8). Sağ ve sol kaptaki tezyinat birbirinden farklı yapılmıştır. Sağ kaptaki tezyinat klasik dönem ciltleriyle benzerlik göstermektedir ve kitaba sonradan ilave edildiği kuvvetle muhtemeldir. Sol kapta ise görüldüğü üzere tamirattan dolayı kenar kısımlarına farklı renkte deri eklenmiştir. Sol kabin şemsesi beyzî formda olup tezyinatı ise birbirine bağlanan geometrik düğümlerin sağlı-sollu ve altlı-üstlü dizilmesiyle meydana getirilmiştir. (Bkz. Çizim 6). Şemse etrafı ise kalın ve ince çizgi demirleriyle geçilmiş ve altınla da kontürlenmiştir. Salbek kısmı palmet formunda yapılarak altınla yazma tekniğinde uygulanmıştır. Köşebentler ise kalın çizgi demiriyle 45 derecelik açı

oluşturacak şekilde geçilip içlerine altınla yalın münhaniler eklenmiştir. İç bükey kare formların ardışık tekrarlanmasıyla da zencereklere oluşturulmuş ve soğuk bırakılmıştır. Cildin kenarına eklenen deriden dolayı zencereği görünmemektedir.

Görsel 7. 149 envanter numaralı es-Sirâcü'l-vehhâc fî şerhi'l-Minhâc'ın sağ kabı, 1482-1483, 18 x 27cm (Solda)

Görsel 8. 149 envanter numaralı es-Sirâcü'l-vehhâc fî şerhi'l-Minhâc'ın sol kabı, 1482-1483, 18 x 27cm (Sağda)

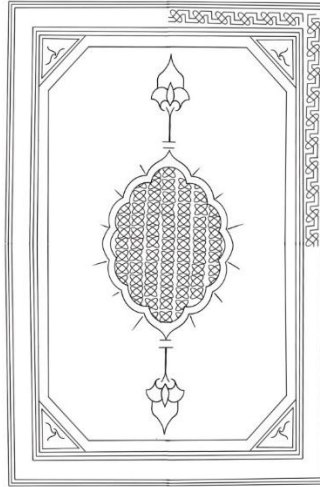
Çizim 6. 149 envanter numaralı es-Sirâcü'l-vehhâc fî şerhi'l-Minhâc'ın sağ kap şeması

Kütüphanedeki altıncı örnek 661 envanter numaralı *Mecma'u's-Sürûr ve Matla'u's-Şümûs ve'l-Büdûr* adlı eserdir. Müellifi İbnü'l-Kabâkî olup müstensih kaydı bulunmamaktadır. Dili Arapça olan yazma, nesih hattı ile kaleme alınmış ve istinsah yılı 894/1488-1489 senesine tarihlendirilmiştir. Ölçüleri ise 12,5 cm x 18 cm'dir. Eserin cildi

sağ kap, sol kap ve miklepten oluşmakta, deri rengi ise koyu kahvedir (Bkz. Görsel 9). Cildin tezyinatı aynı karakterde yapılmış, fakat gördüğü tamirattan dolayı sertab, sırt ve kenar kısımlarına bordo ve kahverengi renklerinde deriler eklenmiştir. Şemsesi oval formda ve dendanlıdır. Tezyinatı; birbirine çapraz yönde geçen geometrik örgülerden oluşmakta ve sağlı-sollu ile altlı-üstlü dizilerek şemse zemini kaplanmıştır (Bkz. Çizim 7). Düğümün birbirine bağlandığı yerlerdeki simetrik yarım daire formları altınla süslenmiştir. Şemse dendanları önce soğuk, sonra ise altın ile geçilip aralara birer tuğ eklenmiştir. Salbek kısmı palmet formundan oluşmakta 1/2 simetrideki rûmî motifleriyle yapılmıştır. Köşebendi çizgi demiriyle 45 derecelik açı oluşturacak şekilde çift sıra çekilip içlerine altınla münhani yapılmıştır. Zencereği ise tasarlanan birim elemanın ardışık vurulmasıyla oluşturulmuş ve cildin dört yanını çevrelemiştir.

Görsel 9. 661 envanter numaralı Mecma'u's-Sürûr ve Matla'u's-Şümûs ve'l-Büdûr'un cildi, 1488-1489, 12.5 x 18cm

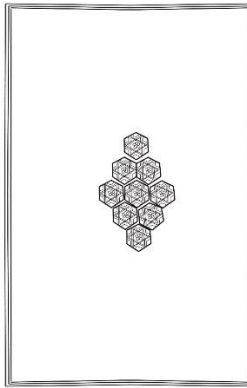

Çizim 7. 661 envanter numaralı Mecma'u's-Sürûr ve Matla'u's-Şümûs ve'l-Büdûr'un cilt şeması

Kütüphanedeki yedinci örnek 760 envanter numaralı *Risâle fî isbâti's-Sâni' min Cevâhiri'l-fikh* adlı eserdir. Müellifi Ebû Sa'îd Tâhir b. İslâm b. Kâsim b. Ahmed el-Ensârî el-Harizm olup müstensih kaydı bulunmamaktadır. Dili Arapça olan yazma, nesih hattı ile kaleme alınmış ve istinsah yılı 1092/1681-1682 senesine tarihlendirilmiştir. Cildin tezyinatına bakıldığında Beylikler devri ciltleriyle benzerlik ihtiva ettiği ve cilt için verilen tarihin istinsah tarihi ile örtüşmediği, haliyle de cildin sökülüp sonradan bu kitaba takıldığı kuvvetle muhtemeldir. Ölçüleri ise 13 cm x 20 cm'dir. Eserin cildi sağ kap, sol kap ve mıklepten oluşmakta, deri rengi ise koyu kestanedir (Bkz. Görsel 10). Gördüğü tamirattan dolayı sertab kısmına koyu kahverenginde deri eklenmiştir. Sağ kap ve sol kabin tezyinatı aynı olup mıklepte süsleme bulunmamaktadır. Şemsesi; altıgen formun ortada yan yana üç, iki ve tek olmak üzere altı-üstlü dizilmesiyle tasarlanmıştır (Bkz. Çizim 8). Altıgen biçimin içindeki geometrik kompozisyon ise Mühr-i Süleyman'dan oluşmaktadır. Şemsenin alt, üst, sağ ve sol kenarlarına çizgi demiriyle birer sıra ince çizgi çekilmiş, cildin kenarlarına çekilen çift sıra soğuk çizgilerle de cetvelleri oluşturulmuştur.

Görsel 10. 760 envanter numaralı *Risâle fî isbâti's-Sâni' min Cevâhiri'l-fikh*'in cildi, 1681-1682, 13 x 20cm

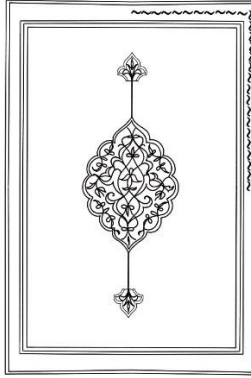

Çizim 8. 760 envanter numaralı *Risâle fî isbâti's-Sâni' min Cevâhiri'l-fikh*'in cilt şeması

Kütüphanedeki sekizinci örnek 544 envanter numaralı *en-Nâsîh ve'l-Mensûh* adlı eserdir. Müellifi Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm olup müstensih kaydı bulunmamaktadır. Dili Arapça olan yazma, nesih hattı ile kaleme alınmış ve istinsah yılı 1123/1710-1711 senesine tarihlendirilmiştir. Cildin tezyinatına bakıldığında Beylikler devri ciltleriyle benzerlik ihtiva ettiği ve cilt için verilen tarihin istinsah tarihi ile örtüşmediği, haliyle de cildin sökülüp sonradan bu kitaba takıldığı kuvvetle muhtemeldir. Ölçüleri ise 15 cm x 21 cm'dir. Eserin cildi sağ ve sol kaptan oluşmakta, deri rengi ise koyu kahvedir (Bkz. Görsel 11). Sağ kap ve sol kabın tezyinatı aynı karakterdedir. Şemsesi beyzî ve dilimli formda olup tezyinatı $\frac{1}{4}$ simetrideki rûmî ve çiçek desenlerinden müteşekkildir (Bkz. Çizim 9). Kalıp baskı ile yapılan kompozisyon soğuk bırakılmıştır. Cildin çevresini 'S' zencerek ile her iki yanına çekilen soğuk çizgiler çevrelemektedir.

Görsel 11. 544 envanter numaralı *en-Nâsîh ve'l-Mensûh*'un cildi, 1710-1711, 15 x 21cm

Çizim 9. 544 envanter numaralı *en-Nâsîh ve'l-Mensûh*'un cilt şeması

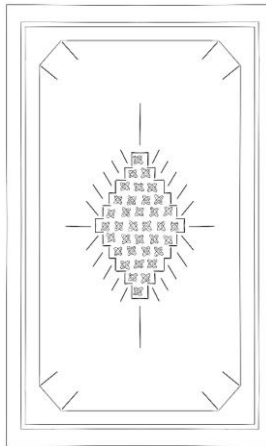
Kütüphanedeki dokuzuncu örnek 421 envanter numaralı *Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vil* adlı eserdir. Müellifi Beyzâvî olup müstensih kaydı bulunmamaktadır. Dili Arapça olan yazma, ta'lik hattı ile kaleme alınmıştır. Cildin tarihi için herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte tezyinatının Beylikler devri ciltleriyle benzerlik taşıdığı görülmektedir. Ölçüleri ise 16 cm x 23 cm'dir. Eserin cildi sağ ve sol kaptan oluşmakta ve miklepsiz olup deri rengi koyu kahvedir (Bkz. Görsel 12 ve 13). Uğradığı tahribattan dolayı sağ kapta herhangi bir tezyinî unsur bulunmamaktadır. Sol kabın şemsesi ise

birbirine çapraz yönde geçen elips biçimlerin ortada yan yana altı sıra uygulandıktan sonra alt ve üst kısımlara doğru kademeli olarak beşer, dörder, üçer, ikişer ve tek olacak şekilde sıralanmasıyla yapılmıştır (Bkz. Çizim 10). Kalıp baskı ile yapılan bu geometrik örgünün kenar kısımlarına çizgi demiriyle düz ve yatay çizgiler eklenerek çerçevelenmiş ve ara bölmelere de çapraz yönde çizgiler eklenerek soğuk bırakılmıştır. Şemsenin alt, üst, sağ ve sol kısımlarına ise çekilen çizgiler diğerlerine nazaran uzunca uygulanmıştır. Köşebentleri çizgi demiriyle 45°lik açıda yapılmış ve içleri boş bırakılmıştır. Köşebendin iç kısımlarına ise şemseye bakacak şekilde diyagonal yönde birer adet soğuk çizgi ilave edilmiştir. Zencerekleri ise şemsedeki geometrik örgünün ardışık sıralanmasıyla yapılmış ve her iki yanına çekilen çift sıra çizgilerle de birlikte cetvelleri oluşturulmuştur.

Görsel 12. 421 envanter numaralı Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vil'in sağ kabı, t.y., 16 x 23cm (Solda)

Görsel 13. 421 envanter numaralı Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vil'in sol kabı, t.y., 16 x 23cm (Sağda)

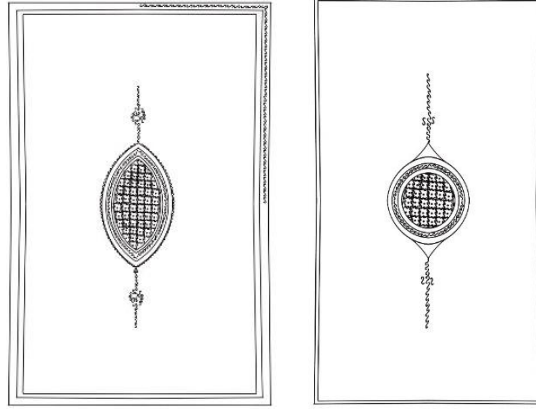

Çizim 10. 421 envanter numaralı Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vil'in sol kap şeması

Kütüphanedeki onuncu örnek 769 envanter numaralı *Hâşiye ale'l Miftâh* adlı eserdir. Müellifi İsmâil Hakkı Bursevî olup müstensih kaydı bulunmamaktadır. Arapça olan yazma, nesih hattı ile kaleme alınmıştır. Cildin tarihi için herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte tezyinatının Beylikler devri ciltleriyle benzerlik taşıdığı görülmektedir. Ölçüleri ise 17 cm x 26 cm'dir. Eserin cildi sağ kap, sol kap ve mıklepten oluşmakta, deri rengi ise koyu kahvedir (Bkz. Görsel 14). Cildin tezyinatı aynı karakterde olup sağ kap beyzî, sol kap ve mıklep ise daire formunda tasarlanmıştır (Bkz. Çizim 11-12). Sağ kap şemsenin tezyinatı tasarlanan birim geometrik örgünün yan yana ve altlı üstlü ardışık tekrarlanmasıyla oluşturulmuş ve kalıp baskı yapılarak kabartılması sağlanmıştır. Şemsenin etrafına ince ve kalın çizgiler çekildikten sonra 'S' zencerek yapılmış ve soğuk bırakılmıştır. Sağ kaptaki şemsenin en dışındaki kontüre ağzı yay formundaki çivilerle yan yana ve sık bir nizamda vurularak adeta bir zincir görünümü kazandırılarak şemse etrafı sarılmış ve salbeğe doğru düz bir aksta devam ettirilmiştir. Salbek ise 'S' çivilerinin farklı simetride vurulmasıyla meydana getirilen örgüden oluşturulmuş ve soğuk bırakılmıştır. Cildin zencerekleri 'S' çivilerinin ardışık vurulmasıyla oluşturulmuş ve her iki yanına çekilen soğuk ve ince çizgilerle de birlikte kabın dört yanını çevrelemiştir. Sol kap ve mıklep şemseleri ise sağ kap ile aynı karakterde tezyin edilmiş ve yalnızca daire formunda tasarlanmıştır.

Görsel 14. 769 envanter numaralı *Hâşiye ale'l Miftâh*'ın cildi, t.y., 17 x 26cm

Çizim 11. 769 envanter numaralı Hâşiye ale'l Miftâh'ın sağ kap şeması (Solda)

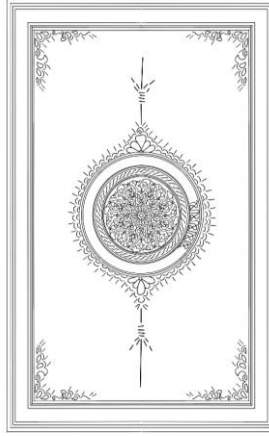
Çizim 12. 769 envanter numaralı Hâşiye ale'l Miftâh'ın sol kap şeması (Sağda)

Kütüphanedeki on birinci örnek 1078 envanter numaralı eser olup kitap ismi ve müellif kaydı bulunmamaktadır. Dili Arapça olan yazma, nesih hattı ile kaleme alınmıştır. Cildin tarihi için herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte tezyinatının Beylikler devri ciltleriyle benzerlik taşıdığı görülmektedir. Ölçüleri 16,5 cm x 25 cm'dir. Eserin cildi sağ ve sol kaptan oluşmakta ve miklepsizdir (Bkz. Görsel 15 ve 16). Sağ kabın deri rengi sol kaba göre daha koyu vaziyette olup tezyinatları aynı karakterde yapılmıştır. Şemsesi daire formundadır ve 1/8 simetride tasarlanmıştır. Tezyinatı tepelik biçimindeki rûmî motiflerinin ardışık tekrarlanmasıyla meydana getirilmiş ve soğuk bırakılmıştır (Bkz. Çizim 13). Şemse etrafına önce 'S' zencerek, sonrasında da tasarlanan birim geometrik örgünün ardışık tekrarlanmasıyla oluşturulan ikinci bir zencerek çevrelemektedir. Zencereklerin ara kısımlarına çekilen soğuk çizgilerle birlikte cetvelleri oluşturulmuştur. En dıştaki kontürün çevresine ise ağzı yay formundaki çiviyle altlı üstlü olacak şekilde çift sıra ardışık ve yan yana vurulmuş ve kesişim yerlerine de kısa ve düz çizgiler çekilmiştir. Şemsenin alt ve üst kısımlarına ise istiridye formuna benzer bezeme yapılmıştır. Salbekler ağzı yay formundaki çivilerle vurularak tepelik formu yapılmış ve şemse ile salbek arasına da penç motifi uygulanarak soğuk bırakılmıştır. Köşebent bezemeleri ise ağzı yay formundaki çivilerle vurularak yarım tepelik formunda ve dandanlı uygulanmıştır. Zencerek kısmı tasarlanan birim geometrik elemanın ardışık tekrarlanmasıyla icra edilmiş ve her iki yanına çekilen çizgilerle birlikte cetvelleri yapılmıştır.

Görsel 15. 1078 envanter numaralı cildin sağ kabı, t.y., 16.5 x 25cm (Solda)

Görsel 16. 1078 envanter numaralı cildin sol kabı, t.y., 16.5 x 25cm (Sağda)

Çizim 13. 1078 envanter numaralı cildin şeması

3. Değerlendirme

Katalog bölümünde incelenen on bir adet Arapça yazma eser cildi Beylikler Devrine ait olup bu dönem ciltlerinin tezyinî unsurlarıyla da benzerlik göstermektedir. Yazma eserlerin hatları yalnızca istinsah niyetiyle kaleme alınmıştır. Ciltlerde keçi derisi kullanılmış ve renkleri de Orta Çağ İslâm ciltlerinde karakteristik olan kahverengi ve tonlarından oluşmaktadır.

140, 149, 196, 513, 544, 661, 815 ve 760 envanter numaralı sekiz adet cildin tarih bilgisi kayıtlarda yer almakta, 421, 769 ve 1078 envanter numaralı üç adet cildin ise tarih bilgisi bulunmamaktadır. Tarih kaydı olmayan ciltlerin tezyinî özelliklerine bakılıp Beylikler Devri ciltleriyle benzerlik ihtiva ettiklerinden dolayı kataloğa dâhil edilmişlerdir.

Katalogdaki en erken tarihli cilt miladi 1442 yılına ait 140 envanter numaralı eser olup en geç tarihli ise miladi 1488 tarihli 661 envanter numaralı cilttir. 760 ve 544 envanter numaralı ciltler için verilen tarihler, cildin bezemesi ile uyuşmamakta ve cildin bağlı bulunduğu aslı kitaptan sökülüp sonradan istinsah edilen başka bir kitaba takıldığı kuvvetle muhtemeldir.

140 envanter numaralı cildin sağ kabı ile 196, 513 ve 544 envanter numaralı dört adet cildin bezemeleri rûmî deseninden oluşmaktadır. 140 envanter numaralı cildin sol kabı, 149 envanter numaralı cildin sol kabı, 421, 661, 769 ve 815 envanter numaralı altı adet cildin bezemeleri geometrik örgülerden müteşekkildir. 760 envanter numaralı cildin bezemesi ise altıgen biçimin içinde yer alan Mühr-i Süleyman'dan oluşmaktadır.

140, 149, 196, 421, 544 ve 1078 envanter numaralı altı adet cilt miklepsiz iken; 513, 661, 760, 769 ile 815 envanter numaralı beş adet ciltte ise miklep bulunmaktadır.

513, 661, 760, 769 ve 815 envanter numaralı beş adet yazma eser cildinin miklebi özgün olarak kalmış ve 513, 661, 769 ve 815 envanter numaralı dört adet cildin miklepleri sağ kap ile sol kapla aynı karakterde bezenmişlerdir. 140, 149 ve 421 envanter numaralı üç adet cildin ise sağ ve sol kapları birbirlerinden farklı tezyin edilmiştir.

149, 661 ve 815 envanter numaralı üç adet cildin bezemeleri birbirleriyle aynı karakterde yapılırken 196 ve 1078 envanter numaralı ciltlerin de tezyinatları aynı üslupta tasarlanmıştır.

140 envanter numaralı cildin sol kabı, 149 envanter numaralı cildin sol kabı, 513, 544, 661 ve 815 envanter numaralı altı adet cildin şemse tasarımları beyzî ve dilimli halde yer alırken; 196, 769'un sol kap ve miklebi ile 1078 envanter numaralı üç adet cildin ise şemse tasarımları daire formunda yapılmıştır.

661 envanter numaralı cildin salbek kısmı kalıp baskı ile yapılarak soğuk bırakılmıştır. 769 ve 1078 envanter numaralı iki adet cildin ise salbekleri geometrik örgülerle tasarlanmış ve soğuk uygulanmıştır. 149 envanter numaralı cildin sol kabı ile 815 envanter numaralı iki adet cildin ise salbek kısımları tepelik formunda tasarlanmış ve altınla yazma tekniğinde uygulanmıştır. Diğer ciltlere salbek uygulanmamıştır.

149, 421 ve 815 envanter numaralı üç adet cildin köşebent kısımları 45 derecelik açıda yapılmıştır. 140 envanter numaralı cildin köşebendinde ufak ölçüde münhaniler kullanılmıştır. 1078 envanter numaralı cildin ise köşebendi çivilerle vurularak tepelik formunda ve dendanlı tatbik edilmiştir. 196, 760 ve 769 envanter numaralı üç adet ciltte ise köşebent bulunmamaktadır.

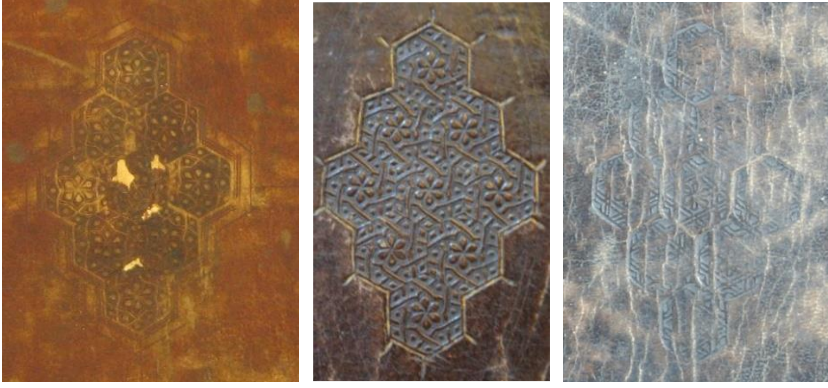
140 envanter numaralı ciltte kartuş pafta kullanılarak geometrik geçmelerle tezyin edilmiştir.

149, 196, 421, 661, 769, 815 ve 1078 envanter numaralı yedi adet ciltte tek zencerek kullanılırken 513, 544 ve 760 envanter numaralı üç adet ciltte ise yalnızca çizgi demirleriyle çekilen cetveller yer almaktadır. 140 envanter numaralı cildin ise kenarına eklenen deriden dolayı zencereği gözükmemektedir.

196, 421, 513, 544, 760, 769 ve 1078 envanter numaralı yedi adet cildin tezyinatı soğuk bırakılmış, 149 ve 815 envanter numaralı iki adet cildin tezyinatı ise altınla yapılırken, 140 ve 661 envanter numaralı cildin kapları hem soğuk hem de altınla uygulanmıştır.

196, 421, 513, 544, 760, 769 ve 1078 envanter numaralı yedi adet cilt kalıp kullanılarak yapılırken 140, 149, 661 ve 815 envanter numaralı dört adet cilt ise alet yardımıyla uygulanmış ve muhtelif mevzilere de altın sürülmüştür.

760 envanter numaralı cildin sol kabındaki şemse bezemesi Manisa Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki MHK 811 envanter numaralı *Münyetü'l-Müftî*, MHK 856 envanter numaralı *Hâşiye alâ Levâmi'i'l-Esrâr fî Şerhi Metâli'i'l-Envâr*, MHK 1115 envanter numaralı *Muhtasaru'l-Müdhîş* ve MHK 6164 envanter numaralı *Uyûnü't-Tefâsîr* (Çakmak, 2020: 698, 704, 725, 840), Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki 3207 envanter numaralı *Şerhu'l-Muğnî*, 3288 envanter numaralı *el-Câmiu's-Sahîh*, 3062 envanter numaralı *Kenzü'l-Me'ânî fî Şerhi Hurzi'l-Emânî*, 3480 envanter numaralı *el-Kevâkibü'd-Derârî fî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, 3499 envanter numaralı *Mefâtihu'l-Ğayb*, 3434 envanter numaralı *el-Kevâkibü'd-Derârî fî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, 2920 envanter numaralı *Mecma'u'l-Bahreyn ve Mülteka'n-Neyyireyn*'in (Boydak, 2020: 246, 254, 425, 433, 437, 442, 475), Kütahya Vahîd Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki VHD 1260 envanter numaralı *Mecâmiu'l-Hakâik*, VHD 1621 envanter numaralı *Uyûnu't-Tefâsîr*, VHD 2584 envanter numaralı *Kûnyetü'l-Münye li-Tetmimi'l-Gunye (Gunnyetü'l-Münye alâ Mezheb-i Ebû Hanîfe)*'nin sol kabı, Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi, 426 envanter numaralı *Gül-i Sadberk* (Dağar, 2019: 158), Tire Necip Paşa Kütüphanesi'ndeki 187 envanter numaralı *et-Tebyîn fî Şerhi'l-Müntehâb fî Usuli'l-Mezheb* (Edis, 2006: 68), Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki Hüseyin Çelebi Koleksiyonu 484 envanter numaralı *Rîyâzü's-Sâlihîn* adlı eser ile aynı koleksiyonun 261 envanter numaralı eserin mıklep şemsesi (Bilmiş, 2013: 223, 232), Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Şehzade Mehmed Koleksiyonu 00011 envanter numaralı *el-Minhac fî Şerhi Sahih Muslim b. Haccac* adlı eserin sol kap ve mıklep içindeki desen (Özyıldız, 2019: 38) ile Sivas Ziya Bey Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki *Gunnyetü'l-Mütemellî* (Sarıtepe, 2007: 26), adlı eserin cildi ile aynı tezyinata sahiptir. Ayrıca; Bursa Sultan II. Murad Külliyesi'nde yer alan medresenin eyvan cephesindeki bordür tasarımıyla da aynı karakteri sergilemektedir.

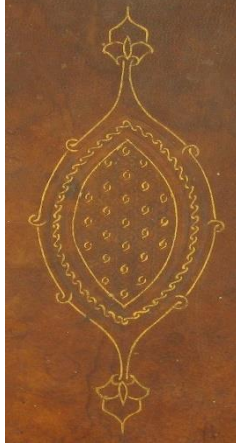
Görsel 17. MHK 856 Hâşiye alâ Levâmî'i'l-Esrâr fî Şerhi Metâli'i'l-Envâr'ın şemse bezemesi, t.y., 8 x 5cm (Solda)

Görsel 18. Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi 3207 Şerhu'l-Muğni'nin şemse bezemesi, t.y., 5 x 4cm (Ortada)

Görsel 19. VHD 1260 Mecâmiu'l-Hakâik'in şemse bezemesi, 1183, 6 x 4.5cm (Sağda)

149 envanter numaralı cildin sol kabı ile 661 ve 815 envanter numaralı ciltlerin şemse bezemeleri Manisa Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki MAK 393 envanter numaralı *Hâşiye alâ Envârit-Tenzil ve Esrârî't-Te'vîl*, MHK 56-2 envanter numaralı *Mefâtihu'l-Gayb*, MHK 213-9 envanter numaralı *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, MHK 214 envanter numaralı *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, MHK 491 envanter numaralı *Şerhü Muhtasari'l-Kudûri*, MHK 1127 envanter numaralı *Minhacû'l-Âbidîn*, MHK 1227 envanter numaralı *el-Muin ala Tefhimu'l-Erbâ'in*, MHK 1356 envanter numaralı *Tevârihu Mısr*, MHK 1772 envanter numaralı *Tefsîru Kitâbü'l-Fîrak li-Calinas*, MHK 3008 envanter numaralı *en-Neşr fî Kıraati'l-Aşr*, MHK 6097 envanter numaralı *et-Tenkîh li-Elfâzi'l-Câmi'i's-Sahîh*, MHK 6299 envanter numaralı *Kifâyetü'l-Mübtedi*, MHK 6300 envanter numaralı *el-İhtiyâr* ve MHK 8522 envanter numaralı *Mebârikü'l-Ezhâr fî Şerhi Meşâriki'l-Envâr* (Çakmak, 2020: 526, 579, 439, 365, 490, 732, 264, 769, 799, 830, 317, 854, 482, 867), Kütahya Vahid Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki VHD 593 envanter numaralı *El-Tevzihu'l-Va'fi ve't Terşih eş-Şafi*, VHD 1014 envanter numaralı *Haşiye ala Haşiyeti-Hatayi*, VHD 1109 envanter numaralı *Şerhu Menaru'l-Envar*, VHD 2532 envanter numaralı *Şerhu'r Ravz (Ravzatü Esnel-Metalib fî Şerhi Ravzati't-Talib)*, Chester Beatty Kütüphanesi, Moritz Koleksiyonu 53 ve 58 envanter numaralı eser (Bosch ve Carswell, 1981: 204), Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi'ndeki Doğu Yan Eyvan, Oda V, 328 envanter numaralı '*Dua-i Peygamber*' (Şahin, 2011: 171), Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki III. Ahmed Koleksiyonu 601/1 envanter numaralı *Şerhu's-Sünne* (Aritan, 1992: 245), Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi 3146 envanter numaralı *Keşfu'd-Dekâik fî Şerhi Kenzü'd-Dekâik*, 2954 envanter numaralı *Meâlimü't-Tenzil*, 3469 envanter numaralı *el-Kevâikbü'd-Derârî fî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî* (Boydak, 2020), Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki TSK A.1452 envanter numaralı *Acaib-ül Kalp* (Ohta, 2016: 218), Balıkesir Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki BLK 0820 envanter numaralı *Şerhu Mecma'i'l-Bahreyn ve Mülteka'n-Nehreyn*'in sol kabı, BLK 0828 envanter numaralı *İhyâü Ulûmi'd-Dîn*,

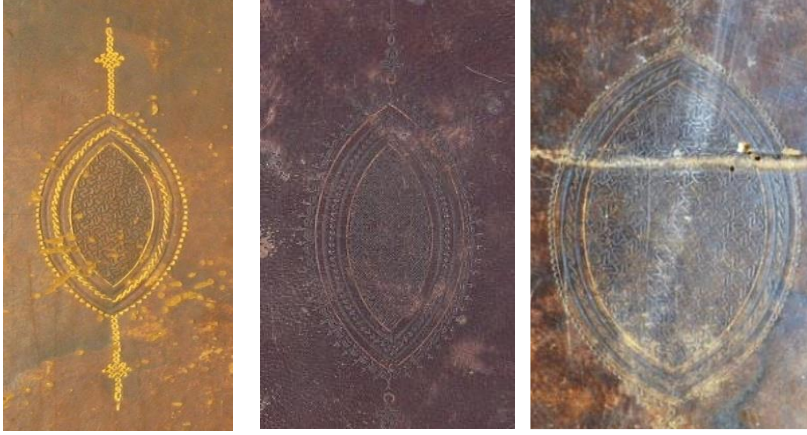
Amasya İl Halk Kütüphanesi'ndeki Yazmalar Koleksiyonu 755 envanter numaralı *Tabakâtü Fukahâi 'i-Şâfiyye* (Arıtan, 1992: 246), Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi, 1198 envanter numaralı *Fethu'l-Mugîs bi Şerhi'l-Elfiyeti'l-Hadîs* (Dağar, 2019: 120), Kütahya Vahîd Paşa İl Halk Kütüphanesi'ndeki 1426 envanter numaralı *Vesiletü'l-Makasîd ila Ahseni'l-Merasîd* ile Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki Ayasofya Koleksiyonu 4757 envanter numaralı *Atabetü'l-Hakayık* adlı eserin ciltleri ile aynı tezyinata sahiptir.

Görsel 20. MHK 56-2 Mefâtihu'l-Gayb'ın şemse bezemesi, 1465, 14 x 6cm (Solda)

Görsel 21. TSK A.1452 Acaib-ül Kalp'in şemse bezemesi, t.y., 13 x 6cm (Sağda)

140 envanter numaralı cildin sol kabında yer alan şemse bezemesi Manisa Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki MHK 662 envanter numaralı *Mecmau'l-Bahreyn ve Multekâ'n-Nehreyn* (Çakmak, 2020: 704), Kütahya Vahîd Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki VHD 1570 envanter numaralı *Divan*, Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki 3205 envanter numaralı *et-Telvîh ila Keşfi Hakâiki 't-Tenkîh*, 747 envanter numaralı *Es 'iletü 'l-Kur 'ân*, 3028 envanter numaralı *Cevâhiru 'l-Fıkh*, 3435 envanter numaralı *Garîbnâme*, 3038 envanter numaralı *el-Lü 'lü 'iyyât*, 2955 envanter numaralı *Mefâtihu 'l-Gayb* (Boydak, 2020: 410, 396, 314, 295, 302, 310), adlı eserlerin ciltleri ile aynı tezyinata sahiptir.

Görsel 22. MHK 662 Mecmau'l-Bahreyn ve Multekâ'n-Nehreyn'in şemse bezemesi, t.y., 8 x 4cm (Solda)

Görsel 23. VHD 1570 Divan'ın şemse bezemesi, 1426, 6 x 4cm (Ortada)

Görsel 24. Kastamonu YEK 3028 Cevâhiru'l-Fıkh'ın şemse bezemesi, t.y., 8 x 5cm (Sağda)

196 ve 1078 envanter numaralı ciltlerin şemse bezemeleri Kütahya Vahîd Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki VHD 1189 envanter numaralı *el-Mûlahhas* adlı yazma eserin cildi ile aynı karaktere sahiptir.

Görsel 25. 196 el-Misbâh'ın şemse bezemesi, 1463, 4 x 4cm (Solda)

Görsel 26. VHD 1189 el-Mûlahhas'ın şemse bezemesi, t.y., 5 x 5cm (Sağda)

Sonuç

Türkler, sanatın her alanında olduğu gibi cilt sanatında da tarihsel süreç içerisinde Orta Asya'dan başlayarak Arap, İran ve Anadolu coğrafyalarında birbirinden sanatlı örnekler ortaya çıkartmıştır. Mimariden kitap sanatlarına kadar her devirdeki tezyinat programı birbirleriyle irtibatlı ilerlemiş ve büyükten küçüğe bir bütünlük sağlanmıştır. Anadolu Selçukluların cilt üslubu İlhanlı, Karamanoğulları ve Memlûklere sirayet ederek devamını sağlamış ve gelişen yeni tekniklerle de zenginleşmiştir. XIII. ve XIV. yüzyıllar geometrik bezemelerden bitkisel motiflere geçişin yaşandığı bir dönem olarak

karşımıza çıkar. Her ne kadar Beylikler Devrinde mimari sahada muhtelif malzemeler ve estetik kaygılarla eserler üretilip bölgesel üslup farklılıkları yaşansa da devrin kitap sanatlarında belli bir sistem ve üslup bütünlüğü sürdürülmüştür.

Katalogdaki ciltlerin şemse, köşebent, salbek ve zencerek bezemeleri Selçuklu ve Karamanoğulları cilt üslubuyla benzerlik ihtiva etmektedir. Geometrik örgülerle oluşturulan kompozisyonlar beyzî, dairevî veya dilimli şemse formların içlerinde yer almalarının yanında herhangi bir form içerisinde olmadan yalnızca kendilerinin kullanılmasyla da şemse oluşturdukları tasarımlar karşımıza çıkmaktadır. Geometrik geçmelerin yanında muhtelif el aleti veya kalıp baskı ile işlenen çiçek desenleri soğuk bırakıldıkları gibi bazı kısımları altınla da tezyin edilmiştir. Bu teknik Türk cilt sanatının Klasik Dönem öncesi Erken Devir örneklerinde sıklıkla kullanılmıştır.

Katalogdaki ciltlerin sekizi için tarih bilgisi yer alırken diğer üç adet cildin ise tarih kaydı bulunmamaktadır. Tarih bilgisi olmayan ciltler, bezeme unsurları açısından değerlendirilmiş ve Beylikler Devri cilt üslubuna sahip olduklarından dolayı kataloğa dâhil edilmiştir. Tarih kaydı olmayan ya da istinsah tarihiyle cildinin farklı dönemlere ait olduğu durumlar sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Çünkü cildin bağlı olduğu aslı kitaptan sökülüp başka bir yazma esere takılabileme ihtimalinden ve aynı zamanda tahribata en çok maruz kalan kısım olmasından dolayı kitap ve cildi çoğu zaman birbirleriyle farklılık göstermiştir. Bu nedenden dolayı ciltlerde kat'î suretle tarihlendirme yapmanın güç bir durum olduğunun altını çizmek isteriz.

Çalışmamız sonucu kütüphanedeki 1173 adet ciltten on bir adedinin Beylikler Devrine ait oldukları tespit edilmiş ve ciltler; desen, teknik ve kompozisyon açısından değerlendirilerek diğer kütüphane ve müzelerdeki örneklerle de karşılaştırılmıştır. Kütüphanede bugüne kadar ciltlerle ilgili herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması ayrıca cildin klasiği sayılan XVI. yüzyıla ait örneklerin evveliyatındaki eserlerin tasarım şemalarının nasıl olduğu, geometrik bezemelerden bitkisel motiflere geçişteki evrede nasıl bezendikleri ve hangi teknikte işlendikleri gibi sorulara cevap bulabilmek adına araştırmalarımız bu yöne çevrilmiş ve yerinde incelemelerde bulunulmuştur. Kütüphanede Klasik Osmanlı Dönemine ait şemseli ciltlerin yanında cilt sanatının farklı yüzyıllarına ait örnekler de mevcut olup birçoğu tamir görmemiş ve durumları da iyi vaziyette olduğu gözlemlenmiştir. Kütüphane muhteviyatındaki bu eserlerin gerek ilmî içerikleri gerekse de ciltlerindeki bezemelerinin değerlendirilmesiyle yapılacak olan akademik çalışmalara katkı sağlanacağı kanaatindeyiz.

Son Notlar

(1) Beylikler Dönemi ciltleriyle alakalı bilgi ve görsel için bk. Bosch, G., Carswell, J. ve Petherbridge, Guy. (1981). *Islamic Bindings and Bookmaking (A Catalogue of an Exhibition The Oriental Institute The University of Chicago May 18-August 18)*. Chicago: Oriental Institute Museum; Bayram, S. (1982). "XIV. Asırda Tezhiblenmiş, Beylik Dönemine Ait Üç Kur'an Cüzü". *Vakıflar Dergisi*. S16. 143-154; Tanındı, Z. (1990). "Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde Ortaçağ İslam Ciltleri". *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık* 4. 102-149; Tanındı, Z. (1990). "1278 Tarihli En Eski Mesnevi'nin Tezhipleri". *İş Bankası Kültür Sanat*. S8. 17-22; Tanındı, Z. (1991). "Konya Mevlâna Müzesi'nde 677 ve 665 Yıllık Kur'an'lar Karamanlı Beyliği'nde Kitap

Sanatı”. Türkiye İş Bankası Kültür Sanat Dergisi. S12. 42-44; Raby, J., ve Tanındı, Z. (1993). *Turkish Bookbinding in the 15th Century The Foundation of an Ottoman Court Style*. London: Azimut Editions; Tanındı, Z. (2000). “Seçkin Bir Mevlevî’nin Tezhipli Kitapları”. M. Uğur Derman 65 Yaş Armağanı. Sabancı Üniversitesi Yayınları. 513-536; Tanındı, Z. (2001). “Anadolu Selçuklu Sanatında Tezhip: Müzehhip Muhlis b. Abdullah El-Hindî ve Halefleri”. Arkeoloji ve Sanat Tarihi Araştırmaları Yıldız Demiriz’e Armağan. Simurg Yayınları. 141-150; Arıtan, A.S. (2002). “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”. *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara: 7. Cild, 933-943; Maraşlı, S. (2007). “Amasya II. Bayezid İl Halk Kütüphanesi’nde Bulunan 15. Yüzyıl Osmanlı Ciltlerinde Anadolu Selçuklu Cilt Geleneği Etkisi”. İstem. S9. 219-234; Aksoy, Z. (2007). “İlhanlı ve Memlûk Etkileşiminde XIV. Yüzyıl Anadolu Türk Tezhip Sanatı”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 265-280; Arıtan, A.S. (2008). *Karamanoğulları Cild Sanatı*. Konya: Extra Dizayn Tasarım Matbaacılık ve Medya Hizmetleri; Ünver, A. S. (2010). “Anadolu Selçuklu Kitap Süsleri ve Resimleri”. *Türk Süsleme Sanatları*. İşaret Yayınları. S2/139; Açıkgozoğlu, A. S. (2012). “Edirne Selimiye Kütüphanesi’ndeki Hendesî Tezyinatlı Ciltlerden Bir Takım”. *Uluslararası Cilt Sanatı Buluşması Sempozyumu – Tebliğler Kitabı*. 29 Kasım-8 Aralık-İstanbul: 215-220; Boydak, Ş. (2020). *Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesindeki Selçuklu ve Beylikler Dönemi Ciltleri*. Doktora Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Çakmak, Y. (2020). *Manisa Yazma Eser Kütüphanesindeki Geometrik Tezyinatlı Ciltler*. Sanatta Yeterlik Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü; Boydak, F. Ş. (2021). “Reflections of Seljuk Bookbinding Style on the 15th Century Ottoman Bindings”. *Hitit İlahiyat Dergisi*. S20/1; Çakmak, Y. (2021). “Manisa Yazma Eser Kütüphanesi’ndeki Erken Osmanlı Dönemine Ait Cilt Örnekleri”, İstem. S37. 71-102.

Kaynakça

- Acar, A. (2007). “Selçuklu Medreseleri ve İslam Kültür ve Medeniyetine Kazandırdıkları”. *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyet’e Katkıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. 31 Mayıs-1 Haziran-Isparta: 351-364.
- Açıkgozoğlu, A. S. (2012). “Edirne Selimiye Kütüphanesi’ndeki Hendesî Tezyinatlı Ciltlerden Bir Takım”. *Uluslararası Cilt Sanatı Buluşması Sempozyumu – Tebliğler Kitabı*. 29 Kasım-8 Aralık-İstanbul: 215-220.
- Aksoy, Z. (2007). “İlhanlı ve Memlûk Etkileşiminde XIV. Yüzyıl Anadolu Türk Tezhip Sanatı”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 265-280.
- Arıtan, A. S. (1992). *Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslûbunu Taşıyan Cild Kapakları*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arıtan, A.S. (2002). “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”. *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara: 7. Cild, 933-943.
- Arıtan, A.S. (2008). *Karamanoğulları Cild Sanatı*. Konya: Extra Dizayn Tasarım Matbaacılık ve Medya Hizmetleri.
- Bayram, S. (1982). “XIV. Asırda Tezhiblenmiş, Beylik Dönemine Ait Üç Kur’an Cüzü”. *Vakıflar Dergisi*. S16. 143-154.

- Bilmiş, H. G. (2013). *Bursa İnebey Kütüphanesindeki Ortaçağ İslam Ciltlerinin (13-14. Yüzyıl) Cilt Sanatı Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Binark, İ. (1965). "Türk Kitapçılık Tarihinde Cilt Sanatı". *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü Dergisi*. Ankara: S36. 985-996.
- Bosch, G., Carswell, J. ve Petherbridge, Guy. (1981). *Islamic Bindings and Bookmaking (A Catalogue of an Exhibition The Oriental Institute The University of Chicago May 18-August 18)*. Chicago: Oriental Institute Museum.
- Boydak, Ş. (2020). *Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesindeki Selçuklu ve Beylikler Dönemi Ciltleri*. Doktora Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Boydak, F. Ş. (2021). "Reflections of Seljuk Bookbinding Style on the 15th Century Ottoman Bindings". *Hitit İlahiyat Dergisi*. S20/1.
- Çağman, F. (1991). "Baba Nakkaş". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: 4. Cild, 369-370.
- Çakmak, Y. (2020). *Manisa Yazma Eser Kütüphanesindeki Geometrik Tezyinatlı Ciltler. Sanatta Yeterlik Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Çakmak, Y. (2021). "Manisa Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki Erken Osmanlı Dönemine Ait Cilt Örnekleri", *İstem*. S37. 71-102.
- Dağar, K. (2019). *Diyarbakır Ziya Gökalp Kütüphanesindeki Ortaçağ İslam Ciltlerinden Bazı Örnekler*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Edis, A. (2006). *Tire Necip Paşa Kütüphanesindeki Cild Örnekleri*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, A. ve Yılmaz, D. (2018). "Erzurum Kütüphanelerinin Tarihi ve Bugünü". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. S63, 705-720.
- Kurtoğlu, M. (2019). "Erzurum Şeyhler Vakfı ve Külliyesi". *Vakıflar Dergisi*. S51. 181-184.
- Küçük, C. (1995). "Erzurum". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: 11. Cild, 321-329.
- Maraşlı, S. (2007). "Amasya II. Bayezid İl Halk Kütüphanesi'nde Bulunan 15. Yüzyıl Osmanlı Ciltlerinde Anadolu Selçuklu Cilt Geleneği Etkisi". *İstem*. S9. 219-234.
- Mülayim, S. (1982). *Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler; Selçuklu Çağı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Öcal, O. (1971). *Kitabın Evrimi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ohta, A. (2016). "The Bindings of Qansuh al-Ghawri". Art, M. Rogers & R.W. Haddon (Ed.), *Trade and Culture in the Islamic World and Beyond; From the Fatimids to the Mughals* içinde (ss. 264-276). London: Ginkgo Library.
- Özyıldız, İ. (2019). *Süleymaniye Kütüphanesi Şehzade Mehmed Koleksiyonunda Geometrik Süslemeli Ciltler*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Pedersen, J. (2013). *İslam Dünyasında Kitabın Tarihi*. (Çev. Mustafa Macit Karagözoğlu). İstanbul: Klasik Yayınları.
- Saritepe, S. (2007). *Sivas Ziya Bey Kütüphanesindeki Kitap Kapakları*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şahin, C. (2011). *Bursa Türk İslam Eserleri Müzesinde Sergilenen Tezhipli Yazmalar*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Tanıncı, Z. (1990). “Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi’nde Ortaçağ İslam Ciltleri”. *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık* 4. 102-149.
- Tanıncı, Z. (1990). “1278 Tarihli En Eski Mesnevi’nin Tezhipleri”. *İş Bankası Kültür Sanat*. S8. 17-22.
- Tanıncı, Z. (1991). “Konya Mevlâna Müzesi’nde 677 ve 665 Yıllık Kur’an’lar Karamanlı Beyliği’nde Kitap Sanatı”. *Türkiye İş Bankası Kültür Sanat Dergisi*. S12. 42-44.
- Raby, J., ve Tanıncı, Z. (1993). *Turkish Bookbinding in the 15th Century The Foundation of an Ottoman Court Style*. London: Azimut Editions.
- Tanıncı, Z. (2000). “Seçkin Bir Mevlevî’nin Tezhipli Kitapları”. *M. Uğur Derman 65 Yaş Armağanı*. Sabancı Üniversitesi Yayınları. 513-536.
- Tanıncı, Z. (2001). “Anadolu Selçuklu Sanatında Tezhip: Müzehhip Muhlis b. Abdullah El-Hindî ve Halefleri”. *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Araştırmaları Yıldız Demiriz’e Armağan*. Simurg Yayınları. 141-150.
- Ünver, A. S. (2010). “Anadolu Selçuklu Kitap Süsleri ve Resimleri”. *Türk Süsleme Sanatları*. İşaret Yayınları. S2/139.

İnternet Kaynakça

<http://www.erzurum.yek.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 03.01.2021).

Görsel Kaynakça

- Görsel 1.** Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi, 2021, <http://www.erzurum.yek.gov.tr>.
- Görsel 2.** 140 envanter numaralı el-Kevâkibü’ d-Derârî fi Şerhi Sahîhi’ l-Buhârî’nin sağ kabı, 1442-1443, 17.5 x 26cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 3.** 140 envanter numaralı el-Kevâkibü’ d-Derârî fi Şerhi Sahîhi’ l-Buhârî’nin sol kabı, 1442-1443, 17.5 x 26cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 4.** 513 envanter numaralı Mev’ize’nin cildi, 1449-1450, 12.5 x 16.5cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 5.** 196 envanter numaralı el-Misbâh’ın cildi, 1463-1464, 16.5 x 25cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 6.** 815 envanter numaralı en-Nuḫûd ve’r-rudûd fi’l-uşûl’un cildi, 1474-1475, 18 x 27cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 7.** 149 envanter numaralı es-Sirâcü’ l-vehhâc fi şerhi’ l-Minhâc’ın sağ kabı, 1482-1483, 18 x 27cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 8.** 149 envanter numaralı es-Sirâcü’ l-vehhâc fi şerhi’ l-Minhâc’ın sol kabı, 1482-1483, 18 x 27cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.

- Görsel 9.** 661 envanter numaralı Mecma'u's-Sürûr ve Matla'u'ş-Şümûs ve'l-Büdûr'un cildi, 1488-1489, 12.5 x 18cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 10.** 760 envanter numaralı Risâle fî isbâti's-Sâni' min Cevâhiri'l-fikh'in cildi, 1681-1682, 13 x 20cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 11.** 544 envanter numaralı en-Nâsîh ve'l-Mensûh'un cildi, 1710-1711, 15 x 21cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 12.** 421 envanter numaralı Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vil'in sağ kabı, t.y., 16 x 23cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 13.** 421 envanter numaralı Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vil'in sol kabı, t.y., 16 x 23cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 14.** 769 envanter numaralı Hâşiye ale'l Miftâh'ın cildi, t.y., 17 x 26cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 15.** 1078 envanter numaralı cildin sağ kabı, t.y., 16.5 x 25cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 16.** 1078 envanter numaralı cildin sol kabı, t.y., 16.5 x 25cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 17.** MHK 856 Hâşiye alâ Levâmî'i'l-Esrâr fî Şerhi Metâli'l-Envâr'ın şemse bezemesi, t.y., 8 x 5cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Manisa Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 18.** Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi 3207 Şerhu'l-Muğni'nin şemse bezemesi, t.y., 5 x 4cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 19.** VHD 1260 Mecamiu'l-Hakâik'in şemse bezemesi, 1183, 6 x 4.5cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Vahid Paşa Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 20.** MHK 56-2 Mefâtihu'l-Gayb'in şemse bezemesi, 1465, 14 x 6cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Manisa Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 21.** TSK A.1452 Acaib-ül Kalp'in şemse bezemesi, t.y., 13 x 6cm, Ohta, A. (2016). "The Bindings of Qansuh al-Ghawri". Art. M. Rogers & R.W. Haddon (Ed.), Trade and Culture in the Islamic World and Beyond; From the Fatimids to the Mughals içinde (ss. 264-276). London: Ginkgo Library.
- Görsel 22.** MHK 662 Mecma'i'l-Bahreyn ve Multekâ'n-Nehreyn'in şemse bezemesi, t.y., 8 x 4cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Manisa Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 23.** VHD 1570 Divan'ın şemse bezemesi, 1426, 6 x 4cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 24.** Kastamonu YEK 3028 Cevâhiru'l-Fikh'in şemse bezemesi, t.y., 8 x 5cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi.
- Görsel 25.** 196 el-Misbâh'ın şemse bezemesi, 1463-1464, 4 x 4cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Erzurum Yazma Eser Kütüphanesi.

Görsel 26. VHD 1189 el-Mülâhhas'ın şemse bezemesi, t.y., 5 x 5cm, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi.

Çizim 1. 140 envanter numaralı el-Kevâkibü'd-Derârî fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî'nin sağ kap şeması, 2021, 17.5 x 26cm.

Çizim 2. 140 envanter numaralı el-Kevâkibü'd-Derârî fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî'nin sol kap şeması, 2021, 17.5 x 26cm.

Çizim 3. 513 envanter numaralı Mev'ize'nin cilt şeması, 2021, 12.5 x 16.5cm.

Çizim 4. 196 envanter numaralı el-Misbâh'ın cilt şeması, 2021, 16.5 x 25cm.

Çizim 5. 815 envanter numaralı en-Nuķūd ve'r-rudūd fi'l-uşûl'un cilt şeması, 2021, 18 x 27cm.

Çizim 6. 149 envanter numaralı es-Sirâcü'l-vehhâc fi şerhi'l-Minhâc'ın sağ kap şeması, 2021, 18 x 27cm.

Çizim 7. 661 envanter numaralı Mecma'u's-Sürûr ve Matla'u's-Şümûs ve'l-Büdûr'un cilt şeması, 2021, 12.5 x 18cm.

Çizim 8. 760 envanter numaralı Risâle fi isbâti's-Sâni' min Cevâhiri'l-fikh'ın cilt şeması, 2021, 13 x 20cm.

Çizim 9. 544 envanter numaralı en-Nâsîh ve'l-Mensûh'un cilt şeması, 2021, 15 x 21cm.

Çizim 10. 421 envanter numaralı Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vil'in sol kap şeması, 2021, 16 x 23cm.

Çizim 11. 769 envanter numaralı Hâşiye ale'l Miftâh'ın sağ kap şeması, 2021, 17 x 26cm.

Çizim 12. 769 envanter numaralı Hâşiye ale'l Miftâh'ın sol kap şeması, 2021, 17 x 26cm.

Çizim 13. 1078 envanter numaralı cildin şeması, 2021, 16.5 x 25cm.